Лемкы – кым сме/ хто мы?

Мы єдна з найбарже необычных народных меншын в Польщы. Без вікы жыли сме в Нижнім Бескыді – то прекрасны землі, якы тягнут ся медже Попрадом і Ославом, серед гір, лісів, сел вписаных до краєвиду Карпат. Прави гын основал ся наш выняткový сьвіт: свій язык, музика, обряды, архітектура і культура, яка до гнеска притігат свойом одмінністю.

Сме східнословяньска група, яка ідентифікує ся з русиньскым народом, а в части тіж з україньскым. Створили сме громаду міцно звязану з віром – головні православном і грекокатолицком. В нашій духовости, крім Службы Божой і церковних сьпівів, важны сут тіж льокальны народны віруваня.

Символом лемківской культуры сут особливы деревяны церкви з банями, розсіяны по долинах Бескыда. Гнеска вельо з них находит ся на Листі Сьвітовой Спадковины ЮНЕСКО.

Łemkowie na Dolnym Śląsku. Historia i współczesność.

Autor tekstu: Daniel Horoszczak

Fotografie ze zbiorów Daniela Horoszczaka i Mieczysława Boczniewicza.

Publikacja udostępniona na licencji CC BY 4.0

2026

ŁEMKOWIE W CENTRUM

WWW.CDT.LUBIN.PL
Centrum Działań Twórczych w Lubinie
Al. Komisji Edukacji Narodowej 6a

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MUZEUM HISTORII POLSKI

PATRIOTYZM JUTRA

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra"

Partnerzy

POWIAT LUBIŃSKI

Parafia Prawosławna Świętej Trójcy w Lubinie

KULTUROLUBNI

Patronat medialny

Radio Elka

miedziowe.pl PORTAL REGIONU

www.lubin.pl

regionalna.pl

Centrum Działań Twórczych w Lubinie

ŁEMKOWIE NA DOLNYM ŚLĄSKU – HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Łemkowie – kim jesteśmy?

Jesteśmy jedną z najbardziej niezwykłych mniejszości narodowych w Polsce.
Przez stulecia zamieszkiwaliśmy Beskid Niski – malownicze tereny rozciągające się między Popradem a Osławą, wśród gór, lasów i wsi wpisanych w krajobraz Karpat. To właśnie tam powstał nasz wyjątkowy świat: własny język, muzyka, obrzędy, architektura i kultura, która do dziś zachwyca swoją odrębnością.

Jesteśmy grupą wschodniosłowiańską, utożsamiającą się z narodem rusińskim (Русиньскый Нарід), a częściowo także ukraińskim. Stworzyliśmy społeczność silnie związaną z religią – przede wszystkim prawosławiem i grekokatolicyzmem. W naszej duchowości obok liturgii i cerkiewnych śpiewów ważne miejsce zajmują również lokalne wierzenia ludowe.

Symbolem łemkowskiej kultury stały się charakterystyczne drewniane cerkwie z kopułami, rozsiane po beskidzkich dolinach. Dziś wiele z nich znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Akcja Wisła / Акция Вісла

Przełomowym i tragicznym momentem w naszej historii była Akcja „Wisła” (Акция Вісла), przeprowadzona przez władze PRL w 1947 roku. W jej wyniku około 30–35 tysięcy Łemków z rodzinnych terenów zostało przymusowo przesiedlonych na Ziemie Zachodnie i Północne. Oficjalnym celem było ograniczenie wsparcia dla Ukraińskiej Powstańczej Armii, jednak w praktyce wysiedlenia objęły całe społeczności, niezależnie od ich zaangażowania w konflikt.

Przesiedlenie oznaczało dla nas utratę domów, ziemi i rodzinnych miejsc, a także rozbicie dotychczasowych wspólnot. Trafiliśmy do zupełnie nowych miejsc, wśród których znalazł się również Dolny Śląsk i okolice Lubina. Początkowo byliśmy tu obcy – musieliśmy odnaleźć się w nowych społecznościach, często bez cerkwi, kapłanów i możliwości swobodnego kultywowania własnych tradycji. Mimo tego, krok po kroku, zaczęliśmy budować nasze życie na nowo, starając się zachować język, religię, pieśni i rodzinne zwyczaje. Jednym z pierwszych przejawów odradzania się naszej wspólnoty w Lubinie były początki organizowania życia parafialnego – już w 1949 roku w historii lubińskiej parafii prawosławnej pojawiają się wzmianki o tworzeniu jej pierwszych struktur. Wokół parafii i wspólnych praktyk religijnych mogliśmy ponownie odnajdywać siebie nawzajem i pielęgnować to, co udało się ocalić z rodzinnego świata.

Po 1956 roku stopniowo odbudowywaliśmy życie religijne i kulturalne – powstawały parafie, organizowano nabożeństwa, święta i wydarzenia wspólnotowe. Otrzymaliśmy również możliwość powrotu na rodzinne ziemie, jednak tylko do części miejscowości. Wróciło zaledwie około 5–10% przesiedlonych. Dla większości z nas Dolny Śląsk stał się więc miejscem, w którym na nowo zaczęliśmy budować swoje życie i przekazywać kolejnym pokoleniom to, co udało się ocalić z dawnego świata.

Dom rodzinny, 1937 r.
Ze zbiorów prywatnych Mieczysława Boczniewicza, autor nieznany.

“Załadowaliśmy dwa worki zboża, worek ziemniaków, pierzyny zawinięte w prześcieradła i jedzenie, jakie mama przygotowała. Za wozem przywiązaliśmy krowę. Tego momentu opuszczania rodzinnych domów nie zapomnę do śmierci.”

… wspomina
Mieczysław Boczniewicz,
przesiedlony
z rodzinnej wsi w 1947 roku

AKCJA WISŁA

1947 — rok Akcji „Wisła"
30–35 tys. — przesiedlonych Łemków
5–10% — ilu wróciło na rodzinne ziemie
1949 — pierwsze struktury parafii prawosławnej w Lubinie
Dolny Śląsk — nowy dom po przesiedleniu

ŁEMKOWIE DZIŚ

Spis powszechny 2021
13 607 — Łemków w Polsce (deklaracja narodowości)
6 147 — używa języka łemkowskiego na co dzień
5 491 — woj. dolnośląskie (najwięcej!)

JĘZYK ŁEMKOWSKI

Grupa: wschodniosłowiańska
Alfabet: cyrylica
2026: wpisany na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego
Status: zagrożony wymarciem

Fotografia ślubna, ok. 1920 r.
Ze zbiorów prywatnych Daniela Horoszczaka, autor nieznany.
Od lewej stoją: Adam Horoszczak, Justyna Horoszczak z domu Herbut.
Od lewej siedzą: Gabriel Horoszczak, Anastazja Horoszczak z domu Malyniak.

Język Łemkowski / Лемківскій Язык

Język łemkowski to najważniejszy element kultury i tożsamości Łemków. To właśnie dzięki niemu przez pokolenia mogliśmy zachować swoją historię, tradycje i poczucie wspólnoty.

Język łemkowski należy do grupy języków wschodniosłowiańskich. Przez wieki rozwijał się wśród karpackich gór i różnych kultur, dlatego można odnaleźć w nim wpływy innych języków słowiańskich, języka węgierskiego, rumuńskiego i dawnego języka cerkiewnego. Zapisywany jest cyrylicą - alfabetem używanym między innymi w języku ukraińskim, białoruskim czy serbskim. To właśnie charakterystyczne litery sprawiają, że język łemkowski od razu wyróżnia się na tle języka polskiego i jest jednym z najbardziej rozpoznawalnych elementów łemkowskiej kultury.

W Polsce język łemkowski został oficjalnie uznany za odrębny język, co ma ogromne znaczenie dla ochrony tego dziedzictwa. Dziś mieszkamy w różnych częściach kraju. Mimo oddalenia od rodzinnych stron wielu z nas przez lata pielęgnowało język w domach, rodzinnych rozmowach, pieśniach i modlitwach.

Niestety język łemkowski jest zagrożony wymarciem. Coraz mniej młodych osób uczy się go i używa na co dzień. Dla wielu rodzin ostatnim pokoleniem mówiącym płynnie po łemkowsku są dziadkowie lub rodzice. Dlatego zachowanie języka łemkowskiego jest dla nas tak ważne. Bo kiedy znika język - znika również część historii, pamięci i kultury całego narodu. W 2026 roku decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa narodowego język łemkowski jako nośnik dziedzictwa kulturowego Łemków został wpisany na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.

To, że wielu Łemków nie mówi dziś w języku swoich przodków, nie wynika z braku przywiązania do własnych korzeni. Jest to przede wszystkim konsekwencja przerwanej międzypokoleniowej transmisji języka po Akcji „Wisła”, rozproszenia rodzin oraz traumy i wieloletniej presji asymilacyjnej. Wielu rodziców i dziadków z obawy przed odrzuceniem czy dyskryminacją nie uczyło swoich dzieci języka przodków. Dziś staramy się ten proces odwrócić. Języka łemkowskiego można uczyć się w szkołach i przedszkolach, na zajęciach oraz kursach internetowych, a jego obecność podtrzymują media, literatura i działalność organizacji społecznych. Coraz więcej inicjatyw rozwija się również na Dolnym Śląsku. Festiwale, zespoły, warsztaty, wydawnictwa i codzienna praca nauczycieli oraz społeczników sprawiają, że język nadal żyje. To wciąż niewiele wobec skali strat, jakie przyniósł XX wiek, ale każda osoba, która uczy się mówić po łemkowsku, jest kolejnym ogniwem łączącym przeszłość z przyszłością.